

Makale Gönderilme Tarihi: 27.11.2018 – Makale Kabul Tarihi: 11.03.2019

BİR FİKİR ŞAİRİ: SELAHATTİN BATU VE ŞİİR DÜNYASI¹

Çakır ZENGİN*

Özet

Selahattin Batu, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nda deneme, şiir, manzum tragedya, gezi yazısı kaleme alan şair ve yazardır. 1905'te Eceabat'ta doğan Batu'nun edebiyat ilgisi, çocukluk ve ilk gençlik dönemlerinde başlamış ve ölümüne dek sürmüştür. Fakat, bu ilgisi, idadi ve yüksek tahsili sıralarında edebiyata dair işittiği kötü propagandalar sebebiyle sekteye uğramış, tahsilini müspet ilimlere yöneltmiştir. İstanbul'da başarılı bir şekilde Yüksek Baytar Mektebi'ni bitirdikten sonra dönemin umut vaat eden gençlerinden biri olarak Almanya'ya doktorasını yapmak için gönderilmiştir. Burada zootekni üzerine doktorasını yaparken, iyi derecede öğrendiği Almanca ona yeni bir ufuk açmış; bir yandan edebî ve felsefî okumalar yapmış, dimağını zenginleştirmiştir. Goethe, Schiller, Rilke gibi şairlerden etkilenmiş, en çok Goethe'nin tesirinde kalmıştır. Ülkesine döndükten sonra ölümüne dek Varlık, Hisar, Türk Dili, Yücel, Ülkü, Şadırvan, Çağrı gibi pek çok dergide yazıları ve şiirleri yayınlanmıştır. Şiirlerinde tabiat, aşk, ölüm, mitoloji gibi konular göze çarpmaktadır. Bu makalede, Batu'nun hayatı, edebiyat ilgisi ve sanatı, dergilerde kalan ve gün yüzüne çıkmamış eleştiriler ve denemeler ışığında incelenip, şiir dünyası hakkında bilgi verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Selahattin Batu, biyografi, şiir.

Poet Of An Idea: Selahattin Batu And The World Of His Poetry

Abstract

Selahattin Batu is a poet and writer who wrote essay, poetry, tragedy and travel writing in the Republican Period of Turkish Literature. The literature interest of Batu who borned in Eceabat in 1905, began in periods of childhood and early youth and continued until his death. However, this interest was impeded because of his having heard some ballyhoos concerning literature at preparatory school and higher education desks, then he directed his education to positive science. After he successfully graduated Veterinary College in İstanbul, he was sent to Germany to study his doctorate as one of the promising youth. While he was studying his doctorate on zootechnics, German language that he learned in a good degree opened a new horizon for him, and on the one hand he made literal and philosophical readings, he enriched his mind. He was impressed by poets like Goethe, Schiller and Rilke, he mostly stayed under the influence of Goethe. After he returned to his country, his writings and poems were published in various magazines such as Varlık, Hisar, Türk Dili, Yücel, Ülkü, Şadırvan and Çağrı. Nature, love, death and mythology are the building blocks of their poems. In this article, Batu's life, literature interest and art journals will be examined in the light of criticism and essays that have not been unearthed and will be given information about the world of his poetry.

Key Words: Selahattin Batu, biography, poetry.

¹ Bu çalışma, Çakır Zengin, (2016). Selahattin Batu'nun Hayatı, Sanatı ve Şiirleri Üzerinde Bir İnceleme. Yüksek Lisans Tezi. Giresun: Giresun Üniversitesi. Adlı çalışmamızdan hareketle yapılmıştır. cakirzngn4@gmail.com

Bir Fikir Şairi: Selahattin Batu

25 Aralık 1905'te Çanakkale Eceabat'ta doğan Selahattin Batu'nun babası Çanakkale İdare Meclisi Başkâtibi Emin Batu, annesi Gelibolu eşraflarından Hacı Ahmet Bey'in kızı Advıye Batu'dur. Selahattin Batu'nun kendisinden küçük bir kız ve bir erkek kardeşi vardır. Aile köken olarak Bulgaristan Deliorman'da yaşamış olan Pomak Türklerindedir.

İlk çocukluk yılları Eceabat kıyılarında geçen Batu'nun çocukluk yıllarının edebi ve kişisel hayatına pek çok yansıması olmuştur. Çocukluğunun birkaç yılına Birinci Dünya Savaşı'nın gölgesi düşmüş olsa bile Batu için bu yıllar ömrü boyunca özlem duyduğu zamanlardır. Yıllar sonra 1962'de Çanakkale Boğazı'ndan geçerken ömrünün ilk yıllarının geçtiği bu muhiti *İsviçre Günleri* gezi kitabında şöyle anlatır:

“Doğduğum ev de denizin içindeydi diyebilirim. Taşlığında dalgaları ilk seyrettiğim günü, bugün gibi hatırlıyorum. Bir öğle vakti olmalıydı; sıcaktı sular, bütün açıklığı aydınlığıyla Boğaz, baştanbaşa önümdeydi. Denizi, aydınlığı, maviyi bunca sevmemin sebebi bu olacak, diye düşünüyorum. İlk anılarım yosunlar, deniz kabukları; doğanın ilk okşadığım güzelliği, deniz suyunda yıkanan çakıllardır. Bu küçük evin serin taşlığını, içinde bir kanarya şakıyan kırmızı boyalı kafesini, mermer bilezikli kuyusunu, üst kattaki odaların yağlı boya dolaplarını, yüklerini unutmadım. O zaman dört yaşında olmama rağmen hem de” (Batu 1966: 6).

Batu, Birinci Dünya Savaşı'na şahit olduğu Eceabat'taki savaş halini ve karmaşasını yıllar sonra çocuk zihninde kalanlarla şöyle anlatır:

“On sekiz Mart savaş günü dokuz yaşındaydım orada. Eceabat bir ordugâhtı artık. Sokaklardan telaşlı telaşlı ordu birlikleri geçiyordu. Ardi arkası kesilmeyen top sesleri uğulduyordu havada; biz de bir kayıkla ateşten kaçmaya hazırlanıyorduk. Akşama varabildik Gelibolu'ya, birkaç gün geçmeden de karşı yakaya sığındık. Daha o sabah Gelibolu'nun bombardımanını seyrettim. Dağlardan aşırılan gülleler suya düşüyor, havaya fiskiyeler kaldırıyor, toprağa çarpınca evleri, kayaları yakıyordu. Bir büyük hengâmeydi şehrin içi, bunu karşıdan da görebiliyordum: Duman duman tütüyordu çatılar; alev alevdi mahalleler; kayıklar da ayrılıyordu limandan durmadan; halk, yığın yığın, karşı kıyılara akın etmeğe başlıyordu. Daha bir saat geçmeden şehirde kimse kalmamıştı belki” (Batu 1966: 6).

Selahattin Batu, ilk öğrenimini Lapseki İlkokulu'nda, orta öğrenimi Gelibolu İdadisi'nde tamamlayarak 1921'de henüz on beş on altı yaşlarındayken İstanbul'a gelerek öğretmen okuluna kaydolmuş, fakat aynı yıl açılan başka bir sınavı kazanarak İstanbul Yüksek Veteriner Okulu'na kabul edilmiştir. Batu, 1954'te Varlık Dergisi'ne verdiği bir röportajda edebiyata karşı yapılan kötü propagandalar sebebiyle, mesleki seçimini müspet ilimlere yönelttiğini söylemektedir; böylece çocukluk yaşlarına dayanan edebiyat ilgisi idadi sıralarında sekteye uğramış ve yüksek öğreniminde de bu uzaklaşma, yüksek tahsil için gittiği Almanya'dan dönene kadar devam etmiştir. Almanya'da edebiyat ilgisi tekrar uyanmış olsa da bu, sadece okuma bazlı olmuş, yazı veya şiir yazmamıştır.

“...Sonra idâdi tahsili, yüksek tahsil sıralarında edebiyat hevesim azaldı. Şiir yazmaz oldum. Şiire karşı kötü bir propaganda yapılıyor, şairleri herkes horluyordu, ben de şiiri, şairliği hor görmeye başladım. Artık âlim olmaya karar vermiştim. Yüksek veteriner okulunda anatomi dersi bile, bütün soğukluğuna,

ağırlığına rağmen bana saygı değer bir disiplin gibi geliyordu. Müsbet ilimlerle karşılaşmak içime büyük bir heyecan verdi. Lamarck'lara, Darwin'lere hayran olmuştum. Hele canlı organizmanın karmaşıklığı, fizyolojisi ile patolojisi, bir karaciğer hücresinin 10-15 kimya muadelesini bir âna sığdırıp çözmesi beni şaşırtmıştı” (İmzasız Şubat 1954: 7).

1925'te yükseköğrenimini tamamlayan Batu, 1926'da mezun olduğu Baytar-ı Ali Mektebi (İstanbul Yüksek Baytar Mektebi)'ne zootekni asistanı olarak tayin edilmiştir. Yükseköğrenimi sırasındaki başarısı sebebiyle eğitim için yurtdışına gönderilen gençler arasına girmiş: 1927'de Ziraat Vekâleti tarafından Almanya'ya gönderilerek iki yıl Hannover Yüksek Veteriner Okulu'nda, iki yıl da Berlin Ziraat Fakültesi'nde zootekni ve genetik konularında eğitim almış ve doktorasını tamamlamıştır. Almanya'da iyi bir şekilde Almanca öğrenen Batu, buradaki eğitimi süresince önemli Batılı sanatçıları yakından tanıma olanağı bulmuş özellikle Alman şair ve yazarlarının etkisinde kalmıştır. Batu'nun buradaki okumaları ve Alman Edebiyatı'ndan aldığı ilk tesirler, onun ölümüne kadarki edebi yörüngesini belirlemiştir.

Batu'nun pozitif ilimlere yönelmesi edebiyatla uğraşını olumlu yönde etkilemiş, kendi ifadesine göre yazar ve şair olarak farklı bir bakış açısı kazandırmıştır:

“Meslek çalışmalarımın da yazılarım üstünde etkisi olmuştur, şu şekilde: Önemli bilginlerin, özellikle biyologların düşündürücü eserleri beni her zaman zenginleştirmiştir, ufkumu açmışlardır. Kafamı bu çeşit bilgilerin de büyük ölçüde biçimlediğini sanıyorum. Kültürlerini daha çok edebiyat ürünlerinden tedarik edenlerden çok farklı bir düşünce yapım olduğuna inanırım. Bu benim edebi çalışmalarım için faydalı mı, zararlı mı olmuştur, pek kesin söyleyemem ama faydalı olduklarına daha çok inanmak istiyorum. Gene de ben bilimden çok fikir ve felsefe eserlerini okudum. Bunları okurken düşündüklerim, duyduklarım birçok yazılarımı etkilemiş, hatta yazılmalarına sebep olmuştur” (Köklügiller 1968: 5).

Almanya'daki eğitimini 1931'de tamamlayarak Türkiye'ye dönen Batu 1933'te İstanbul'daki Yüksek Baytar Mektebi'nin Ankara'ya nakledilmesiyle Kurulan Yüksek Ziraat Enstitüsü Baytar Fakültesi Zootekni Enstitüsü şefliğine atanmıştır. 1936'da doçent 1941'de profesör olmuştur. Batu, ayrıca TBMM'nin VII. Dönem 28 Şubat 1943 seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisi Çanakkale milletvekili olarak bir dönem mecliste bulunmuştur.

08.05.1935'de Türkiye'nin ilk mikrobiyologlarından aynı zamanda hocası olan Rıza İsmail Sezginer'in kızı Neşide Sezginer ile evlenen Selahattin Batu'nun Çiğdem Batu (Tuğ) ve İnal Batu adlarında iki çocukları olmuştur.

Batu uzun yıllar Ankara Üniversitesi'nde zootekni profesörü olarak çalışmış, yurtdışında ve yurtiçinde Zootekni bilimine birçok katkı sağlamış ve bu alanda pek çok çalışma yapmıştır. Almanya dışında Lübnan, Bağdat, Suriye, İspanya, İsviçre, İngiltere, Avusturya ve Venedik'e gezileri olmuş ve buralar hakkında gezi yazılarını Ankara, Lünan, Bağdat Seyahat Notları, Romencero, İsviçre Günleri, Avusturya ve Venedik Günleri, İspanya Büyüsü adlarıyla kitaplaştırmıştır. Batu, 1969'de kendi isteğiyle emekli olmuş ve İstanbul'da Kızıltoprak sahilinde bir ev satın alarak ölümüne dek burada yaşamıştır. Batu, adeta çocukluğundaki o denizle iç içe olduğu zamanlara geri dönmek umuduyla yerleştiği bu Kalamış koyunda eskiden yaptığı gibi şiirler yazıp, okumalar yapmayı hayal etmiştir. Fakat kısa süre sonra bağırsak kanserine yakalanmış, çeşitli tedavilerle Londra'da bir ameliyat geçirmiş son yılları hastalığının verdiği ıstıraplarla geçmiştir. 25 Mayıs 1973'te Kalamış'ta vefat etmiş, Zincirlikuyu Mezarlığı'na defnedilmiştir.

Edebiyat İlgisi

Batu'nun edebiyata ilgisi daha küçük denilebilecek (yedi) yaşlarında başlamıştır. Konu hakkında Varlık'ta yayınlanan bir röportajında sorulan "Edebiyata karşı ilk alakanız ne zaman ve nasıl başladı?" sorusuna cevaben şunları söyler:

"Daha ilkokul sıralarında, yani 1912- 1919 yıllarında. O zaman Celâl Sahir'in "Beyaz Geceler"ini, Mehmet Emin'in bütün havamızı dolduran şiirlerini, ayrıca bunlarla hiç ilgisi olmayan Namık Kemal'i, Hâmid'i, Fikret'i okurdum. "Rûbab-ı Şikeste" elimden düşmezdi. Birçok şiirlerini, bilhassa "Sis"i, "Ferdâ"yı, "Hâluk'un Defteri"ni ezbere bilirdim. Cenap Şahabettin'in "Elhan-ı Şita"sı hala kulaklarımda çınlar. Ayrıca Halid Ziya'ya da hayrandım. Ahmet Cemil'i ben de birçokları gibi çok sevmiş, kaderine yakından ilgilenmiştim. Kendim de durmadan şiir yazıyordum. İlkokulu bitirdiğim yıl "Hamide" adlı manzum bir dram yazdığımı hatırlıyorum. Galiba Abdülhak Hâmid'e özenmiştim. O sıralarda İstanbul'a gelince, vapurdan çıkarken müsveddeleri düşürdüm. Ama bu dramı o zaman edebiyatla ilgili arkadaşlarıma okuyunca büyük takdirler, alkışlar topladığımı unutamam" (İmzasız Şubat 1954: 7).

Batu, sanatkarlığının ilk esintilerini çocukluğunun geçtiği Eceabat koylarında küçük yaşlarda hissetmiştir. Doğup büyüdüğü ortamın tabiatla özellikle denizle iç içe oluşu Batu'nun sanatkâr hissiyatını beslemiştir denilebilir. Bu atmosfer sayesinde Batu, o yaşlarda şiirler ve edebi eserler yazmaya başlamıştır. İlk Abdülhak Hamid'e özenerek soyunmuş olduğu tragedya şairliğini Goethe okumalarıyla ilerleterek bu türde Türk Edebiyatında adını duyurmuştur. *"Az önce Gelibolu önlerine geldik. Birden çocukluğum canlandı gözümde. Hamzabey koyunda denize girerdim, Fener'den gün batışlarını seyrederdim, İdadiyi orada okumuştum, edebiyata o sıralarda başlamıştım. İlk yazdığım bir piyesi hatırlıyorum şimdi, mısralarını bir bir bu kıyılarda gezerken hazırlamıştım" (Batu 1966: 5).*

Batu'nun edebiyata ilgisi idadi sıralarında sekteye uğramış ve bu yıllarda şiir ve yazı yazmamıştır. Yalnız edebi eser okumaları devam etmiş, bu okumalar Batu'nun ilk eleştirel okumaları olmuş ve artık edebi olgunluğa erişmeye başlamıştır:

"Artık şiir yazamıyordum, ama bir yandan gene fikir, edebiyat eserleri okuyordum. Bütün Yunan klasiklerini Le Conte de Lisle tercümelerinden okuyarak o zaman tanıdım. Önce Fransızca bir mitoloji kitabı buldum, sonra İlyada ile Odysye'yi getirttim. Arkasından Heziet geldi, nihayet Sophokles, Euripides, Eschyle'i okudum. Felsefe tarihlerini, psikoloji ile sosyolojiyi de ihmal etmiyordum. Bizim Gökalp'in çınar altı sohbetleri de büyük zevklerimden biriydi. O sıralarda başka neler okuduğumu pek hatırlamıyorum. Ama Goethe, Nietzsche, Dostoyevski bunlar arasında büyük bir yer alıyordu. O zamanlar okumak benim için bir iptilaydı doğrusu... Batı ile karşılaşmak Hamit'leri, Fikretleri, Halit Ziya'ları, bana unutturmuştu. Onları gerçekten bir anda inkâr edecek hale gelmiştim. Edebiyatımızın, fikriyatımızın sıçlığına karar vermiş, o sayfayı kapamıştım" (İmzasız Şubat 1954: 7).

Batu'nun bir şair ve yazar olarak Türk Edebiyatında belli bir olgunluk seviyesine ulaşması, öğrendiği yabancı diller sayesinde olmuştur. Müspet bir ilim öğrenme amacıyla gitmiş olduğu Almanya'daki bu farklı okuma maceraları ve eğilimleri Batu'nun şiir yazma yetisini besleyerek onun hem gerçek bir şair olgunluğuna ulaşmasına kapı aralamış hem de diğer sanatları da tanıma olanağı bularak bir sanat eleştirmeni yazar olmasını sağlamıştır.

“O sıralarda Almanya’ya gittim. Çalıştığım enstitüde genç bir asistan bir gün laboratuvarında hoşbeş ederken, bana İlyada rapsodilerinden birini ezbere Yunancasından okumaya başladı. Batı kültürünün, derinliği, ciddiliği bir daha gözlerimi kamaştırmıştı. Müsbet ilimlerde çalışanlar bile, sanatla, fikirle yakından ilgili insanlardı. Tekrar okumaya başladım. Ve Almanya’da dört sene, âlim olmak kararıyla ilmî etiütler yaparken, bu araştırmalara ömrümü verirken bir yandan da düşünce ile, sanatla ilgim devam etti” (İmzasız Şubat 1954: 7).

Erken yaşlarda edebi eserlerle ve Batılı eserlerle içli dışlı olsa da sonradan pozitif ilimlere yönelmiş, edebi tarafı suskun kalmıştır. Daha sonra sessizliğini bozarak 1940’lı yıllarında tekrar şiirler kaleme almaya başlamıştır.

“1931’de memlekete döndüm. Sıra sıra ders kitapları, orijinal araştırmalar yapıyor, yayınlıyordum. Bir gün 1940 yılında idi galiba, bir akşamüzeri evde yalnızdım. İçime bir hüznün çökmüştü. İlk gençliğimde yazdığım şiirleri hatırladım. Ansızın dudaklarımın ucuna bazı mısralar geldi. Hemen oturdum yazdım. Ama heyecanlanmışım. Yazdıklarımın bir değeri olduğuna inanıyordum. Hayır, bunlar boş laflar değildi, hepsini güzel buluyordum. Böylece tekrar yazmaya başladım” (İmzasız Şubat 1954: 7).

Batu, küçük yaşlarından itibaren Abdülhak Hamid, Tevfik Fikret, Halid Ziya ve Yahya Kemal gibi sanatçıların eserlerini okuyarak büyümüştür. Yabancı dil öğrenince Batılı yazar, şair ve düşünürlerin eserlerini de okuyarak fikirlerini öğrenmiştir. Türk Edebiyatında Abdülhak Hamid ve Yahya Kemal, Batı’da Goethe onun şair kimliğine diğerlerinden daha çok tesir etmiştir. Varlık’ta çıkan röportajında “En çok kimleri okudunuz? Kimlerin tesirleri altında kaldınız?” sorusuna cevaben:

“Bunun için okuduğum eserlerin hiç olmazsa belirlilerini hatırlamam lazım. Bunu yapamam. Kısaca şunları söyleyeceğim: “Önce kısmen yukarıda andığım Türk şairlerinden işe başladım (Bkz. İmzasız, Şubat 1954: 7), arkasından dil öğrenince hemen eski Yunan’a geçtim. Goethe beni en çok büyüleyen şairdir. Nietzsche’nin de tesiri altında kaldım. Tabii ilimlerle tıp eserlerine, mesleğime de çok şeyler borçlu olduğumu sanıyorum, sonra yıllarca felsefe ile biraz da psikoloji ile uğraştım. Eflatun’a her zaman hayran oldum. Bir zamanlar Freud’u anlamaya çalıştım, Jung ise bana bir ufuk açtı. Ama artık Pascal’ın dediği gibi ‘Ancak kalbe dokunan’ yazıları seviyorum. Soyut, kuru düşünceye, ilme, hatta edebiyat eserlerine kanıksadım. Son yıllarda Mevlânâ’yı keşfetmişim. Bu eşsiz ruh, gün geldi bana Doğuyu da Batıyı da unutturdu. Bugün ilme, felsefeye, sanata verilecek değeri, bu değerlerin gerçek ölçüsünü bulduğumu sanıyorsam, biraz da onun sayesinde. Yarın nasıl düşüneceğimi, daha kimleri sevip kimleri unutacağımı bilmiyorum” (İmzasız Şubat 1954: 7- 8).

Varlık’taki ilk röportajında yöneltilen “Nasıl yazarsınız? Mevzularınızı arar mısınız? Sırf yazmak ihtiyacıyla masa başına hazırlıksız oturduğunuz olur mu?” suallerine cevaben:

“Ben de herkes gibi içimde bir baskı duyunca yazarım. Ama bu baskı bende hemen her zaman vardır. Her zaman sanki söylenecek bir sözüm varmış da söyleyememişim gibi gelir bana. Kimi zaman da bir kitap okurken, ansızın elimden kitabı atar, oturur bir şiir yazarım. Bilhassa yolculuk bana çok heyecan verir, en sevdiğim şiirlerimi seyahatlerden dönünce yahut yolda yazdım. Herkes gittiği yerlerde gezer eğlenir, ben eğlenemem, aksine efkârlanırım, bu yüzden de

yorulurum. Sırf yazmak ihtiyacıyla masaya oturduğumda oluyor, bilhassa öfkelendiğim zaman. İnsanlar beni durmadan yaralar, insanlara her gün bir daha şaşarım, şaşınca da yazmadan edemem” (İmzasız, Şubat 1954: 7) diyerek yazı ve şiir yazma dürtüsünü açıklar.

Selahattin Batu'nun yaşamının son yılları hastalığın verdiği acılarla geçmiş, fakat o okuma ve yazmalarını ara vermeden sürdürmüştür. 1970'te Suut Kemal Yetkin'e yazdığı mektupta, artık evrene farklı bir bakışla yaklaştığını yine de kendisini yazmaktan alamadığını belirtir:

“Son günlerde neredeyse fizikçi kesildim: Maddenin dokusu, oluşumu, gerçeği, kozmoloji, kozmogoni, Rassel, Hiller, Teilnart de Chardin ve daha başkaları... Biosphaere, Noosphaere, arada roman, şiir, felsefe... Vakit buldukça yazı... Ama bu çaba pek umutlu bir iş değil. Hele dünyaya kozmik bir gözle bakınca, gülünç bile hatta... Gene de çalışmamak insanın elinde değil. Düşündüğünü söylememek, duygularına bir biçim vermemek kolay başarılacak işlerden değil.”²

Batu'nun Servet-i Fünun şairleri, romancıları, kimi Divan şairleri okumalarıyla küçük yaşlarda başlayan edebiyat ilgi ve eğilimleri sonraki yaşlarda farklı okumalarla gelişmiştir. Batu, ilk şiirlerini eski şiirin tesirinde kaleme almış daha sonra Almanca öğrenmesi ve Goethe ile tanışmasıyla şiir dünyası değişmiştir. Ayrıca diğer Batı Edebiyatı okumalarıyla, sanat, mimarı, felsefe, psikoloji, resim ve müzik gibi farklı bilim ve sanat dalları üzerine okumalar yapması, Batu'nun yazarlık ve şairlik yetisini geliştiren önemli yardımcıları olmuştur.

Türk Edebiyatı'ndaki Yeri ve Sanatı

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında 1940-1973 yılları arasında çeşitli şiirler, deneme, gezi yazısı ve tragedyalar kaleme alan Selahattin Batu, farklı kesimler tarafından değişik özellikleri baz alınarak tanımlanmaktadır. Vermiş olduğu eserler, süreli yayınlarda yayınlamış olduğu yazılar Batu'nun geniş kültür birikimini yansıtmaktadır. Suat Efe, Batu'nun bu çok yönlülüğünü ölümü üzerine kaleme aldığı yazısında şöyle dile getirir:

“25 Mayıs 1973 akşamı yitirdiğimiz Selahattin BATU'nun ölüm haberini veren TRT ondan ‘şair ve yazar’ diye söz etti, bir gazete ‘şair ve çevirmen’ dedi, gazetede ölüm duyurusunda ‘profesör ve eski milletvekili’ olduğu yazılıydı ve Behçet Necatigil'in o güzelim ‘Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü’nde ise ‘günümüz şair ve yazarlarından’ diye tanıtılıyor. Bu tanımlar BATU'yu nitelendirmeye yeter mi bilmem? Evet BATU'nun birkaç dergide pek çok şiiri ve iki tane de şiir kitabı yayınlanmıştır.³ Fakat o şiirlerinde duygularını değil, düşüncelerini dile getirirdi. Düşüncelerini şiir diliyle anlatması ise denemelerinde daha belirgindir. Tiyatro yapıtlarını düzyazıyla değil de dizeler halinde kaleme alması, şiir tekniğine olan yatkınlığından ve uyaklı anlatımın etkinliğine inanışından geliyordu. Batu'yu şair olarak tanımlamak yetmez, onu tam anlatmaz. Onda daha başka bir sanat kişiliği vardır” (Efe Ağustos 1973: 8).

Suat Efe'nin burada bahsetmiş olduğu “şiirde düşüncelerini dile getirmiş” olması noktasında pek çok kişi aynı görüştedir. Denemelerinde daha çok fikirleri şiirleştirerek kaleme almıştır. Denemelerindeki sanatkarlığı ve üslup çabası hakkında Melahat Özgü şunları söyler:

² Belge 1: Selahattin Batu'nun 12.01.1970'te Suut Kemal Yetkin'e yazdığı mektup, s. 1- 2.

³ Selahattin Batu'nun dergilerde kalan şiirleri ve diğer kitaplarındaki bazı şiirleri ölümünden sonra 2015'te “Bir Uzak Kıyıda” adı ile yayınlanmıştır.

“Bazan bir bilgin, bazan bir bilge olarak konuşan müellifin, eserini başından sonuna kadar sanat cehti içinde yaşadığını ve dokuduğunu görüyoruz, bu tarz, hiç şüphesiz ilim zihniyetinden gelmektedir. Ve konuların hepsi büyük ölçüde herkesi ilgilendiren ve her sanatçıyı düşündüren fikirlerdir. Selahattin Batu, bu yazılarıyla edebiyatımıza yeni bir nev’i ‘Fikir Lirizmi’ni’ getirmiş oluyor” (Batu 1945: 6).

Batu’nun denemeleri Melahat Özgü’nün de belirttiği gibi Türk Edebiyatı’nda yeni sayılabilecek bir düzeydedir. Fikirlerini bir düşünürden ziyade bir şair diliyle kaleme alması Batu’nun denemelerinin kendine has özelliğidir. Bunda şüphesiz Batu’nun şiire olan tutkusu büyük etkidir. Batu denemelerini 1945’te yayınlamıştır fakat ölümüne dek Varlık, Hisar, Türk Dili gibi pek çok dergide onlarca denemesi yayınlanmış ve denemelerinin çoğu dergilerde kalmıştır. Yaşadığı ve yazdığı dönemlerde bir denemeci olarak adı takdirlere anılmış olsa da denemelerinin dergilerde kalması onun denemeci olarak tanınmasını engellemiştir. Mustafa Şekip Tunç da kaleme aldığı eleştiride Özgü ile aynı görüşe katılarak Batu’nun bu denemelerini fikir lirizmi, ayrıca mensur şiir olarak da adlandırır:

“Küçük, küçük olduğu kadar içli olan bu eserde fikri şiirde ve şiiri fikirde eriterek konuşan Selahattin Batu’yu modern kültürü hazmetmiş ve kanaatlerini bu kültürle yuğurduktan sonra iç hayatını da bu kültürün menşurundan geçirerek yaşamış, estetik ve üslubunu ona göre yuğurarak bütün bilgi ve düşüncelerini bilgelikle kaynaştırmağa muvaffak olmuş, fikir lirizmine ve dünya görüşü içinde yaşamış bir iç hayatına hakim yeni bir nasir olarak görüyoruz. Yirmi bir parçadan ibaret olan bu mensur şiirler insan ve sanatın en harim taraflarını duyurarak düşündürür ve düşündürerek duyururken kendimizi bulmuş gibi oluyoruz” (Tunç 1945: 2).

Batu’yu tanıyan dost çevresi onun hem bireysel hem de sanatçı kişiliği olarak ayrı bir yaratılışa sahip olduğu görüşündedirler. Varlık’ın sahibi Yaşar Nabi de Batu’nun bu sınırlı sayıdaki dostlarından biridir. Batu’nun ölümü üzerinde kaleme aldığı yazıda onun edebiyat çevresi ve bu çevredeki duruşu hakkında şunları söyler:

“Öyle parlak çıkışlar, abartmalı yüceltmeler ve övgü destanları ile şişirilmiş bir değer değildi Batu. Kendi içine kapanmış, aranmadıkça ben de varım demeyen, edebiyat çevreleri ile ilişki kurmaktan çekinen hatta korkan, kliklere katılmayan, kendini olduğundan üstün hatta olduğunca da değerlendirmeye olanaklarını araştırmak küçüklüğüne düşmeyen, sıkılgan, çekingen bir insandı. Gerçek bir klasik sanat kültürü ile yuğurulmuş, sağlam hümanist temellere dayanan bir edebiyat anlayışına bağlı ve hep o çizgide eser vermiş, çağımızda nesli tükenmekte olan bir soylu yazardı. Günümüzde gitgide modası geçmekte olan, yükselmek için safra gibi atılması alışkanlık haline gelmiş erdemleri kişiliğinde toplamıştı: Alçakgönüllülüğü, iyi kalpliliği, doğruluğu, temiz ahlakı, bütün iyilik ve güzelliklere bağlılığı. Kavgadan, hırstan, sanat dışı tutkularından uzaktı. Politikanın dışında dar bir dostlar çevresi içinde yaşadı. Bütün bu erdemleri onun yeteri ölçüsünde tanınmasını, anlaşılıp sevilmesini önleyen nedenler oldu” (Nayır 1973: 5).

İlk eseri 1942’de yayınladığı *İphigeniya Tauris*’te olarak bilinmekte ve mevcut biyografilerinde bu şekilde zikredilmektedir. Fakat Selahattin Batu’nun soyadı kanunundan önce 1934’te Selahattin Emin imzasıyla bastırıldığı *Ankara-Lübnan-Bağdat Seyahat Notları* ismiyle yayınlamış olduğu bir gezi kitabı vardır. *İphigenia Tauris*’te adlı manzum tragedyası Türk Edebiyatı’nda ilk olması nedeniyle o dönem çok ses getirmiştir. Ardından bir Türk halk hikayesi olan *Kerem ile Aslı*’yı manzum dram şeklinde 1944’te yayınlamıştır. Bu eseri de dikkat

çekmiş ve ses getirmiştir. 1945'te Ulus'ta yayınladığı denemelerini *İnsan ve Sanat* adıyla kitaplaştırmıştır. 1949'da ilk şiir kitabı *Bursa'da Yeşiller*'i dört şiir halinde yayınlamıştır.

“1953'te yurtdışı seyahat izlenimlerini *Romencero (Yolculuklarım)* adıyla yayınlamıştır. Batu'nun 1944'te yazdığı *Güzel Helena* ilk kez 1954'te Ankara'da *Büyük Tiyatro*'da oynanmış ve 1959'da kitap olarak basılmıştır. Bernt von Heiseler tarafından *Helena bleibt in Troja (Helena Truva'da Kalıyor)* adıyla Almancaya çevrilen *Güzel Helena*, Bregenz Tiyatro Eserleri Yarışması'nda 74 eser arasından ikincilik kazanmıştır. Eser aynı yıl Viyana Devlet Tiyatrosu oyuncularından oynanmıştır. Türk efsanelerinden Oğuz Kağan efsanesini yine Yunan tragedyalari doğrultusunda işleyerek Oğuzata'yı yazmış ve bu eseri 1955'te Ankara Devlet Tiyatrosu tarafından *Büyük Tiyatro*'da oynanmış 1961'de kitap olarak basılmıştır. 1962'de ikinci şiir kitabı *Rüzgârlı Su*'yu yayınlayan Batu 1966'da *İsviçre Günleri*'ni 1970'te *Avusturya ve Venedik Günleri*'ni, ölümünden evvel 1972'de *de İspanya Büyüsü* adlı gezi kitabını yayınlamıştır. 1962 sonrası çeşitli dergilerde yayınlanan şiirleri *Bir Uzak Kıyıda* adıyla 2015'te yayınlamıştır” (Zengin 2016: 2).

Batu, tragedya, şiir, deneme ve gezi yazılarını yayınlamıştır fakat, onun kitaplaştırmış olduğu denemelerden daha fazlası dergilerde kalmış, bu noktada çok tanıtılmamıştır. Ulus'ta *İnsan ve Sanat* başlığı ile yayınladığı denemeleri aynı adla kitaplaştırmış, yurt dışında yazdıklarını gezi yazısı olarak yayınlamış, 350 civarında denemesi ise dergilerde kalmıştır. Batu, neredeyse her gün bir şeyler yazmıştır. Bu yazdıklarına o günün tarihini düşmüş, o günkü hislerini ya da okuduğu, etkisinde kaldığı neyse onun kendinde bıraktıklarını deneme türünde kaleme almıştır. Dergilerde ve notlarında kalan bu denemelerini *Günler ve Düşünceler* adıyla kitaplaştırmak istemiş fakat ömrü vefa etmemiştir.

Batu'nun klasik beğeni ve eski şiire olan ilgisine rağmen şiirlerinde ve nesirlerinde Türkçe hassasiyeti göze çarpar. Fakat bunu okuruna sezdirmemeyi başarır. Çağına göre dili sade ve akıcıdır. Şiire olan eğilimi ve sevgisi onun sanatkâr bir üsluba sahip olmasını sağlamıştır.

“Her yerde güzel, ulvî olanı arayan ve seven Batu'nun üslubu sanatkâranedir. [...] Kelimelerini ince bir estet hassasiyetiyle seçer. Onun şiirlerinde Türkçe'nin adeta yıkandığını hissederiz. Aşırı olmamakla birlikte kendisini duyuran 'öz Türkçe sevgisi' ideolojik bir düşünceden ziyade, bu kelimelerin taşıdığı saf havadan ileri gelir. Psikolojik bakımdan öz Türkçe temayülünde de, günlük hayattan, aktüelden, uzaklaşma, kaynağa dönme arzusu yok mudur” (Kaplan 1990: 319-320).

Batu, Maarif Vekâletinin tercüme çalışmalarına da katılmış, Türkçeye yedi farklı eser tercüme etmiştir: Goethe'den seçme şiirler ve *İpigenia Tauris*'te'yi, Hebbel'den *Maria Magdalena*'yı, Jacobsen'den *Maria Grubble*'ı, Herseler'den *Philoktet*'i, iki cilt halinde Andersen masallarını, Grolman'dan *Musiki ve İnsan Ruhunu* nu çevirmiştir. 1947'de Suut Kemal Yetkin ile birlikte elli sayı yayınlanan *Edebiyat ve Sanat* dergisini çıkarmışlardır.

Türk edebiyatına şiir, deneme, gezi yazısı ve manzum tragedya türlerinde eserler vermiş olsa da onun hem Türk Edebiyatı hem de Batı'da tanınmasını sağlayan eseri *Güzel Helena* adındaki manzum tragedyası olmuştur. “Selahattin Batu, böylece eski Yunan tragedya dünyası doğrultusunda eser veren ilk Türk şairi olmuştur” (Necatigil 1991: 63). *İphigeniya Tauris*'te ile bir ilke imza atan Batu, *Güzel Helena* ile bu alandaki başarısını ispatlamıştır.

Selahattin Batu'nun Şiir Dünyası

Batu için şiir gizli bir âlem olmuş ve yazmış olduğu poetik yazılardan anlaşılacağı üzere şiir, günlük yaşamında yalnız kaldığı her an zihninde beliren düşüncelerin ve hislerin çoğu zaman sancılı tezahürü olmuştur. “*Ne yazık ki ben tam ölçüleri tutturamıyorum çoğunlukla, ne yapsam içime söz geçiremiyorum. Bir düşünce kafamda konuşmaya başlayınca duramıyorum yerimde, hemen onu biçimlemeğe girişiyorum. Dinlenmeğe karar verdiğim zamanlarda bile dudaklarım durmadan mırıldanıyor, bir şeyler söylemeğe, bir düşünceyi, bir duyguyu, bir mısraı kurmaya çalışıyorum. Bu böyle ne kadar sürebilir? İnsan böylesine bir gerginliğe daha kaç yıl dayanabilir? Bunu da kestiremiyorum.*”⁴

Batu, onlarca şiir yazmış, denemelerinde daha çok bir fikir şairi olmuş, dramlarını manzum olarak kaleme almış, gezi yazılarında da denemelerindeki gibi şiirsel bir dil kullanmıştır. Batu'nun kaleme almış olduğu türlerde şiir dilini kullanması onun şiire olan bağlılığındandır. Bu sebeple süreli yayınlarda şiir hakkında kaleme almış olduğu pek çok yazısı bulunmaktadır ve bu yazılarda şiiri fikirleriyle yüceltmıştır:

“Ben ki hep şiir olsun dünyada, derim, varlığın ışığı odur, diye direnirim. İyilik bile onunla diyebilirim kimi günler; sevgi onunla, incelik derinlik onunla... Ve ben iyilik olsun dünyada, derim, şiirle, sanatla... Aşk olsun, kardeşlik olsun, ahlak olsun, erdem olsun... Şiirsiz kalmış bir çevre, bir dünya, bir evren gerçek olamaz; bir kalıp, bir boş lakaptır böylesi ve çeker insanlığı uçurumuna; yok eder varımızı yoğunuzu... Ama nasıl üzülmem gerçekleri görünce? Şiirsiz, iyiliksiz kalmış bir dünyaya bakınca? Nasıl içlenmem, ezilmem?” (Batu Kasım 1967: 5).

Batu'nun dilin şiirleşmesi noktasındaki düşüncelerini Nevzat Gözaydın, Türk Dili dergisinde şu şekilde aktarır: “*Şiirlerinde ve yazılarında, ya da tiyatro eserlerinde Türkçeyi en güzel biçimleri ile okuyucu karşısına çıkaran Batu, dili güzel bir vücuda benzetir ve onun içten canlanışına, şenlenişine “şiir” demek ister. Şiirde kelimelerin gerçeklere yaklaşıp uzaklaştıklarını, gerçeklerin çevresinde dönüp durduklarını, eşyaya şöyle bir dokunup kaçtıklarını söyler*” (Gözaydın Nisan 2010: 791).

Batu, yayınlanmamış olan günlük- deneme tarzındaki yazılarından 18 Aralık 1963 tarihli *Güzellik* adlı kısa yazısında; şairin, şiirin malzemesini imgeleriyle gizlemesi gereğini şöyle açıklar:

“Şöyle düşündüm kendi kendime:

—Güzellik sözle anlatılamayan şeydir.

—Öyleyse şairler neyi anlatırlar?

*—Onlar hiçbir şey anlatmazlar... Gizlerler daha çok, yarattıkları biçimler de kimse tarafından açıklanamaz.”*⁵

Selahattin Batu'nun kaleme aldığı ilk şiirlerde “*şiirin süt beyaz dilini ondan öğrendim*” (Batu, Kasım 1958: 5) dediği ve Türk Edebiyatı'nda en çok tesirinde kaldığı Yahya Kemal'in tumturaklı sesi vardır. Batu, kaleme aldığı ilk şiirlerinde eski şiirin sesini verecek şekilde hecenin on bir ve on dörtlü kalıplarını kullanmıştır. *Bursa'da Yeşiller* adlı kitabındaki *Uzaktaki İstanbul* şiirinde Yahya Kemal'in şiirlerindeki ses ve öğeler göze çarpar:

⁴ Belge 2: Günler ve Düşünceler: 4

⁵ Belge 3: Günler ve Düşünceler: s. 23.

“Siyah kayıklariyle geçiyor balıkçılar
 Küreklerin vuruşu, sükût ve şarkılar
 Yine salkım salkım ay dümen izlerinde
 Ve kaygılı yüzler hayal denizlerinde.
 Sarhoş balıklar gibi vuruyor açıklara
 Meltemle ürperen su bir gümüş manzara
 Işık-gölge her şey, bir rüya pul pul
 Uzakta mehtaba bürünmüş İstanbul” (Batu 1949:15).

Bu şiirdeki sükût, şarkı, ay, meltem, hayal ve rüya Yahya Kemal’in şiirlerinde sık sık kullandığı sembollerdir. Selahattin Batu’nun şiirlerinde İstanbul, tıpkı Yahya Kemal’in şiirlerindeki gibi bir seyir ve manzara sunmaktadır.

“Bursa’da Yeşiller başlıklı uzun manzumesinde diğer şiirlerinde hiç rastlanmayan bir teferruat bolluğu vardır. Şair, Bursa’nın sadece tabiat manzaralarını, Çekirge’yi, yokuşları, Yeni Cami’i tasvir etmekle kalmaz, çarşığı, çarşıdaki eşyayı da anlatır. [...] Tanpınar’ın ‘Bursa’da Zaman’ şiiriyle mukayese olunursa, yeryüzüne bir hayli yabancı kalan şairin bütünü unutarak parıltılı teferruatı içinde kaybolduğunu görürüz. ‘O Büyük Kuşlar’ şiirindeki yekparelik, sembol ve duygu bütünlüğü ‘Bursa’da Yeşiller’ de yoktur. Batu’nun aslı ilhamının hâkim olduğu diğer şiirler, aynı bütünlüğü haizdirler” (Kaplan 1990: 319).

Selahattin Batu’nun 1949’da yayınladığı *Bursa’da Yeşiller*’deki *Ulu Cami’de Öğle*, *Bursa’da Yeşiller*, *Süleymaniye*, *Uzaktaki İstanbul* adlı ilk şiirlerinde eski şiirin sesi kendini hissettirirken daha sonra 1962’de yayınladığı *Rüzgarlı Su* ve ölümünden sonra 2015’te yayınlanan *Bir Uzak Kıyıda*’daki *Karvanlar*, *Adsız Çiçek*, *O Şarkı* ve *Yaprak* gibi şiirlerinde ilk yayınladıklarındaki tımturaklı ses ve üslup yoktur. Kaplan’ın “aslı ilhamının hakim olduğu şiirler” (Kaplan, 1990: 319) diyerek belirttiği şiirler Batu’nun 1962’de yayınladığı *Rüzgarlı Su* adlı şiir kitabındaki şiirlerdir. Bu kitabındaki şiirlerinde ve daha sonra kaleme aldığı şiirlerde Batu’nun kendine has şiir dili, üslubu ve muhtevası göze çarpar. Batu’nun sonraki yıllar kaleme aldığı şiirlerde de eski şiirin sesi yoktur fakat, daha yoğun duygular ve sembollerle yüklü şiirler vardır. Bunda Batu’nun Batı şiirini tanıması ve tesirinde kalması muhtemel sebeptir. Tabiat ve tabiat unsurları, onun şiirlerinin temel izleği olmakla birlikte diğer önemli unsurlar mitoloji, aşk ve insandır. Doğduğu ve büyüdüğü Yunan Tanrıları şehri Çanakkale Batu’nun mitoloji hayranlığını kuvvetlendirmiş ve böylece mitoloji onun ilham kaynaklarından biri olmuştur. Kaleme aldığı tragedya tarzı da onun bu hayranlığından gelmektedir.

“Ben eski Yunan’ı severim, mesela... Sanki o iklimin çocuğuyum. Zeytin, asma ve mermer dalları yaşar içimde. Kıyılarına doğduğum denizi, Korentos’a, Samos’a, Delos’a kadar uzatırım. O bulutsuz gökyüzlerini, o ada kıyılarının yalnızlığını, sessizliğini ararım. Delfoi’deki ölümsüz bilgeliğe doyamam. Bir Tanrıça Athena akıllı bakışlariyle süzer beni, Zeus’ün dokuz ak kızı ağız tadımı eğitirler. Tanrıların doğduğu, titanların büyüdüğü bir eski denizi özlerim... Biri ansızın gözlerime baksa o iklimi görebilir apaçık; o mermerleri, o tapınakları, o Tanrıları görebilir...” (Batu, Ekim 1967: 4)

Batu'nun Almanca öğrenmesiyle ve ardından takip eden okumaları sayesinde, eski şiirin tesirinden kurtularak kendi şair kimliğini şekillendirmiştir. Batılı sanatçılardan Goethe onu en çok etkileyen şairdir ve şiirlerindeki tabiat imgeleri Goethe'nin açık tesirini göstermektedir. Goethe de, şiirlerinde tabiata yönelmiş, sanatçının da doğaya bağlanmasını istemiştir. Melahat Özgü, Batu'nun Goethe şiir çevirilerinin girişinde Goethe'nin şiir dünyası hakkında kaleme aldığı yazıda konu hakkında şunları söyler: “Goethe, sanatçı, doğaya bağlanmasını, doğayı incelemesini benzetlemesini ister; ama isteği, hiçbir seçim yapmadan doğayı olduğu gibi yeniden vermesi değil, ondan gerçek yasaları öğrenmesidir” (Batu 2015: 14). Batu da tıpkı Goethe'nin şiir estetiği ve sanatındaki gibi şiirlerinde doğayı yeniden vermemiş, onun yasalarını ve sırlarını kaleme almıştır.

Batu'nun pek çok şiirinde mistiklerin tabiata bakışındaki esrar kendini hissettirir. Batu, tabiata bakarken hem bir şair hem de düşündürür. “Doğaya hep ozan olarak bakıyor Batu. Doğanın özenilmiş bir fotoğrafını değil resmini aktarıyor bize. Ama aktardığı sözde, biçimde doğadan çok kendi var. Konuya ezdirmiyor kendini, konuyu yüreğiyle, usuyla yeniden yoğurup biçimlendiriyor. Onun anlattığı şeyleri aracasız görsek güzel bulmamamız olasıdır. Onlara güzeli ekleyen Batu'dur” (Teoman Mart 1973: 9).

Batu'daki doğa tutkusu tüm çağdaşlarının da dikkatindedir ve onu tanıyan çoğu çağdaşı Batu'nun “güzel”i “doğa” ve “şiir”le dile getirdiği görüşündedir. “Onun ikinci tutkusunun da doğa sevgisi olduğunu söylemişim. Belki de doğanın bile bütün güzelliğini insanla kazandığı içindir bu sevgi. Ben, çağdaş edebiyatımızda doğayı böylesine yaşayan ve duyuran bir şairimizi daha bilmiyorum” (Yetkin 1973: 4-5). Batu, su, rüzgâr, kuş, dağ, ışık, güneş gibi tabiat öğelerini kullanmış, bunlara şiirlerinde farklı görevler yüklemiş ve bu öğeler, onun şiirlerindeki mistik atmosferin birer tamamlayıcısı olmuştur. Batu'nun şiirlerinde romantikler ve sembolistlerin tabiat anlayışının kesiştiği “maddede manayı bulma” serüveni sezilir.

“Tabiat, öncelikle hemen hemen bütün romantiklerin ve romantik edebiyatın ortak ve temel konularından birisidir. Onlar, bıkmadan usanmadan tabiata yönelir; kırları, ormanları, ağaçları, çiçekleri, kuşları, hayvanları eserlerinde anlatırlar. Zira tabiat, eşsiz güzellikleri ile bulunmaz bir ilham kaynağıdır. İkinci olarak romantikler, sadece tabiatın güzelliği veya ihtişamını anlatmakla yetinmediler; tabiatı yeniden keşfettiler. Tabiata sanki dünya yeni yaratılmış, onlar da ilk görenlermiş gibi, yepyeni bir tecessüsle yöneldiler. Muhayyilenin yardımı ile tabiatın gözle görünmeyen özünü, ruhunu yakalamaya çalıştılar; onu yeniden yorumladılar. Zira onlara göre tabiat, insan gibi, mutlak manada iyidir; Tanrı'nın tapınağı, Tanrı'nın maddede vücut bulmuş bir örneğidir” (Çetişli 2013: 84).

Batu, tabiatı asıl manaya ulaşmada bir aracı kılar, Batu'nun şiirlerinde “bir el” bu alemi harekete geçirir. “Mistiklerin söyledikleri gibi her şey esrarlı bir cevherin sonsuz görünüşüdür. O meçhul şey bizim damarlarımızın içinde dolaşır. Her şeyi, canlı cansız bütün varlıkları, içten içe Yunus'un “kudret eli” adını verdiği, Mevlanâ'nın “kendisini gizlemiş beni öne sürmüş” diye anlattığı o esrarlı varlığı anlatır ve ona karşı olan iştihakını söyler” (Kaplan 1991: 315).

“Biri oynuyor şu yaprakla,

Şimdi ve zamanlar boyunca.

Alıyor, atıyor yere,

Yeşeriyor bir dal ucuna koyunca (Batu 1962: 40).

Batu tabiata bir romantik olarak yaklaşır ve şiirlerinde romantizm ağır basar fakat bazı ögeleri kullanması yer yer onda sembolizmin izlerini gösterir. “*Symbolist şaire düşen; kâinattaki sembolleri görme/sezme, bunları çözümlenme ve kelimelerle, kelimelerin tek başına veya bir araya getirmelerinden doğan sesleriyle, çağrışımlarıyla okuyucuya sezdirme. Başka bir söyleyişle, çeşitli duygu hallerini, dış dünyayı, varlıklar arası ilişkileri ve bunların görüntüleri arkasındaki gizli manayı, büyük ölçüde birtakım orijinal sembollerle anlatmaktır*” (Çetişli 2013: 121).

Kendine özgü bir üslupla kuş, rüzgâr ve deniz gibi sembolleri kullanan Batu, bunlara mistisizmi katarak sembolizmden sıyrılır. Böylece kullandığı sembollere özgün çağrışımlar yükleyerek romantik yaklaşımına sembolist bir giysi giydirir.

“İşte bir rüzgâr sağanak sağanak

Sular atılğan ürpertili

İşte bir bulut ipek kanatlı

Denizde nar rengi bir şafak...” (Batu 1962: 5).

Batu “*Rüzgârlı Su*” şiirinde görünürde tabiatı insanla ve kuşla özdeşleştirerek onu canlandırıyor, nefes aldığını hissettiriyor. Fakat geri planda ürperti ve kanat kelimeleriyle tabiata mistik hava katıyor.

“Selahattin Batu’nun şiirlerinde rüzgâr, dağ, deniz, gökyüzü, geceler, insan, yeryüzü, Tanrı gibi başlıca ögelerin esin kaynağı olduğunu görüyoruz. Şair kimi kez de onlara seslenmektedir. Önceleri dörtlülükler, sonra özgür koşuklar olarak yazdığı şiirlerinde Batu, genel ya da öznel duygu ve düşüncelerini dile getirmeye çalışmaktadır. Batu’nun yazınsal değeri, şiirlerinde olduğu gibi, oyunlarında da göze çarpan doğu-batı mitologyaları, klasik beğeni ya da simgesel içeriğin, okurları ilgilendirdiği süreçlerde, gözardı edilemeyeceği izlenimini vermektedir” (Ünlü 2003, Özcan 2003: 555).

Şiirlerinde su, rüzgâr, dağ, deniz, gece gibi ögeleri kullanarak çağrışımlar yaratmıştır. Işık, aydınlık, güneş de şiirlerinde görülen diğer ögelerdir. Deniz ile sonsuzluk ve uzak özlemi; dağ ile yüceyi, Tanrı’yı; rüzgâr ile döngüyü ve hayatı; toprak ile hayat ve ölümü; kuş ile mistisizmi; su ile saflığı; ışık, aydınlık, ay, güneş, gökyüzü gibi ögelerle mistisizm ve ulviyeti sembolize etmiştir. Gece ve karanlık da onun kullanmış olduğu ögelerdendir. Batu, aydınlığı yücelttiği kadar geceyi de yüceltir:

“Niçin gecelerin bu kadar güzel, rabbim?

Aşk gibi, günah gibi?

Ve yıldızlar altın damlaları nedametin?” (Batu 1966: 32).

Batu’nun şiirlerinde gerçek dünyadan kaçış duygusu ağır basar. Bu şiirde de geceyi gerçek dünyayı gizlemesi sebebiyle yüceltir. Batu, dağ ile ışığa ve sonsuzluğa yani ulvî olana ulaşma arzusundadır.

“Bir dağ olsam akşam vakti

Göğsüme alsam güneşi.

Bir deniz olsam o çalkantı

Olmasa eşi” (Batu 2015: 58).

Batu'nun şiirlerinde tabiatın bu kadar yer tutması çocukluk özleminden de kaynaklanmaktadır. Eceabat koylarında deniz ve tabiatla iç içe geçen çocukluğu, onun şiir ve denemelerinde özlemini duyduğu zamanlar olarak görülmektedir. Şiirlerinde özellikle “deniz”le Batu'nun çocukluk özlemi ve uzak özlemi sezilmektedir. *Eski Denizler* şiirinde bu özlemini dile getirir:

“Ne coşkundun bir zaman deniz

Yıkardın ak köpüğünle kıyıları

Bağrından doğardı dağlar

İnsan ve tanrı.

...

Her şey yüceydi güzeldi

Yüzyıllarca yalnız büyükler doğdu

Dağlar dünyaya geldi

Nerde o mutlu çağ şimdi

O sular o yelkenler o rüzgâr” (Batu 2015: 25).

Batu, çok sık olmamakla birlikte *İnsan Kardeşlerim*, *Bildikleri Bilmedikleri*, *Akan Sular*, *İnsanlar Bilmece*, *Anadolu Acısı* ve *Irgat* gibi şiirlerinde insanı işlemiştir.

“Batu'nun şiirlerinde insan çok az yer tutar. ‘İnsan Kardeşlerim’ başlıklı şiiri bunlardan birisidir. Burada şair, insanlara karşı yakın bir ilgi duyduğunu söylemekle beraber, şiirine hakim olan his, yaklaşımcı ve kaynaştırıcı sevgiden ziyade, uzaktan bakışın doğurduğu merhamet duygusudur. [...] Bir iki şiirinde sosyal meselelere şairane bir bakışla göz atar (Kaplan 1990: 318- 319).

İnsan Kardeşlerim adlı şiirinde hassasiyetle yaklaştığı insanlara merhamet etmekte, fakat bu yaklaşımı sadece uzaktan uzağa duyulan bir merhamettir. İnsan sorunlarının farkında olmakla birlikte gücünün yetmediğinden yakınlıkla onlara yalnızca merhamet duymaktadır:

“Gördüm kiminizin yıkılmış evi,

Tükenmiş soluğu içinizin.

Baktım kiminizin yıkılmış köyü,

Soğumuş yüreği çoğunuzun.

Kan sızar toprağa yaranızdan.

Acılar karartır gününüzü.

Erişmez elim, gücüm yetişmez,

Kucaklayamam birinizi” (Batu 1962: 22).

Batu, *Fildişi Kule* şiirinde emekçi insanların kaygılarından uzaklığı sebebiyle bir öz eleştiri yapmaktadır. Bu şiiriyle bir aydın olarak emekçi insanların tüm dertlerinin farkında olması ve kayıtsız olmamasıyla birlikte fildişi kulede olmasını da kabullenmektedir.

“Dağlar ağlaya ağlaya

İner denize

Kazmalar iner yeraltında

Dişliler dişliler dişliler

Kan kemik öğütür.

Ve ben fildişi bir kulede otururum.” (Batu 2015: 43).

Batu, toplumsal meseleler ve sorunları daha çok düzyazılarında işlemiştir. Şiir onun için “güzel”in ifadesi olduğundan hayatın gerçekçi ve acımasız yanlarına şiirlerinde çok az değinmiştir. Bu değinmelerde de uzak bir aydın görüşü vardır ve Batu bu yaklaşımının farkında olarak “bir fildişi kulede oturduğunu” da itiraf etmektedir. Fildişi kule toplumcu sanatçıların halka uzak aydınları eleştirmek için kullandıkları bir tabirdir. Batu da her ne kadar toplum için çalışan bir zootekni profesörü olsa da, o yine sanata estetik için sığınmaktadır.

“Evren bence baştanbaşa güzellik... Bir çocuğun gözlerine bile, kuşlara, rüzgâra, yapraklara bakar gibi bakıyorum. Güzel bir kadın, suların, çiçeklerden, esen dallardan pek de farklı değil gözümde. O da kozmos; o kadar sonsuzluk, ölümsüzlük... Ve ben her yerde kocamayanı, taze kalanı, eskimeyeni, bozulmayanı, çirkinleşmeyi arıyorum, onu da daha çok dış gerçekte buluyorum, ne tuhaf...”⁶

Sevinmeyi, yaşamayı sevgilinin varlığında bulan Batu için aşk, hayatın anlamıdır. Sevgilinin varlığında hem kendini bulmakta hem de yaşamın sevincini onunla birleştirmektedir. Aşkı ele alışında da orijinal söylemleri vardır: İçindeki sevgi, koca dünyayı sevgilinin gözlerine sığdırır:

“Yanında olsam da sensiz de

Yaşamak kalp yarası.

Ne yöne dönsem karşımdasın

Dünya kirpiklerinin arası.

Çiçekler açsa bahçemde

Deren sen koklayan sensin

Sevinmek düşünmek yaşamak

Sen neredeysen orası.” (Batu 2015: 69).

Ölüm teması Batu’nun ömrünün son aylarında kaleme aldığı şiirlerinde ağır basmaktadır. Öyle ki ölüm artık odasında yanında, ayakucunda beklemektedir. *Hasta Yatağı* adlı şiirinde hayatın güzelliklerine bağlı hasta ve çaresiz şair içindeki kaygı ve üzüntülerden dolayı artık kendisine bile yabancıdır.

⁶ Belge 4: Günler ve Düşünceler, s. 144.

“Öyle mahzun

Kırık ki içim

Sanki bir başkası yatağında

Ben yoğum solumda sağında

Ölüm ayakucumda ayakta.

Yanımda iki elim” (Batu 2015: 79).

Selahattin Batu, şiirlerinde “güzel”i anlatma gayesinde olduğu için şiirlerinde saf güzelliği bulabildiği dış dünyayı, tabiat öğelerini kullanarak şiirleştirmiştir. Ölümü, özlemlerini, mistisizmi, arayışlarını dile getirirken doğanın en küçük parçasını da kullanarak şiirlerini romantik yaklaşımıyla fakat yer yer sembolist bir şair olarak kaleme almıştır. Batu’nun şiirinde ölüm, aşk, mitoloji, çocukluk özlemi, resim, insan gibi farklı temler çoğu zaman doğanın ayrılmaz bir parçası olarak sunulmaktadır. Batu, nazım şekli olarak da dördlük, sone, balad ve serbest nazmı kullanmıştır ve romantik yaklaşımıyla birlikte sanatkarane bir üsluba sahiptir.

Sonuç

Selahattin Batu, Türk Edebiyatında tragedya, şiir, gezi yazısı ve deneme türlerinde eserler veren bir sanatçıdır. Küçük yaşlarda şiir yazarak edebiyat ilgisi başlamış ve o yıllarda okuduğu Divan şairleri, Serveti Fünûn şairler ve yazarları; Abdülhak Hamid ve Yahya Kemal gibi şairleri okuyarak büyümüştür. Batu, yetişkin bir birey olunca her ne kadar pozitif bilimlerde ihtisas yapmış olsa da içindeki sanatçı kişiliği onun ölene dek yazmasını sağlamıştır. O, kendi kişiliğinde ilim ile sanatı birleştirmiş, okuduğu felsefi eserler, Yunan klasikleri ve bilimsel metinler onda ayrı bir ufuk açmıştır. Özellikle Almanya’ya gidip Almanca öğrenmesiyle ve bunu takip eden okumalarıyla bambaşka bir dünyanın içine girmiştir. Goethe, Schiller, Rilke gibi şairleri okumuş, psikoloji, felsefe okumaları yapmıştır. Batu, 1940’ta şiir yazarak gerçek anlamda edebiyatın içine girmiş ve ölümüne dek kitaplar yayınlamış; Varlık, Türk Dili, Hisar, Ülkü, Yücel gibi dergilerde şiiri ve yazıları yayımlanmıştır.

Edebiyata şiirle, manzum tragedya ile başlamıştır. Kaleme almış olduğu eserler, şiirlerinin asıl ilham kaynağı olan tabiat öğeleri, onun ana imgelem dünyasını oluşturur. Çocukluğu tabiatla, denizle iç içe geçmiş, ardından eğitim ve memuriyeti şehirlerde geçmiştir. Bu sebeple Batu’da tabiatın barındırdığı saf dünya hep aranan ve özlenen olmasıyla şiirlerinin ana ögesini oluşturmaktadır. Fakat Batu’nun şiirlerindeki tabiatla, pastoral bir amaç olmamıştır, onun şiirlerinde tabiat, gerçek anlamın bir perdesi gibidir. Şiirlerinde aşk, mitoloji, ölüm gibi temler de görülmektedir. Aşk, mitoloji ve ölümü ele alırken romantik bir üslup kullanır. Tabiatla da romantik bir yaklaşımla yaklaşır fakat bazı imgeler kullanması onu sembolizme yaklaştırır. Sembolist ve çoğu zaman romantik söylemleri onun üslubuna da tesir etmiştir. *Rüzgârlı Su* gibi yoğun sembol içeren şiirlerinde her ne kadar sanatkarane bir üsluba sahipse de *Bir Uzak Kıyıda* kitabında toplanan son şiirlerinde romantik ve özgün söylemler vardır. Şiir ve yazı dilinde öz Türkçe kelimeler seçmesi ve sade bir üslupla nesirde bile şiirsel bir dil kullanması Batu’nun en özgün yanıdır. İdeolojik bir amaç olmadan öz Türkçe sevgisi şiir ve nesirlerinde kendini hissettirir.

Cumhuriyet dönemi Türk Edebiyatı’nda deneme, gezi yazısı, manzum tragedya kaleme almış olsa da diğer eserlerinde de şairliğini sezdirmiştir. Batu, fikirlerine şiiri giydirmeyi, onlara şiir lirizmini katmayı başarmıştır. Onun fikirlerinde şiir, şiirlerinde fikir vardır denilebilir.

Bazen bir derviş, bazen bir bilim adamı olarak yaklaştığı doğa şairliği dışında her birini yine bir şair hassasiyetiyle ve üslubuyla kaleme aldığı nesirleri onun fikirde şiiri harmanlayışındaki ustalığını göstermektedir. Döneminde mütevazı duruşu ve dar dost çevresiyle çok tanınamayan Batu, uluslararası bir başarı kazandığı tragedyasıyla birlikte manzum ve nesirleriyle de dikkate değer bir sanatçıdır.

Kaynakça

- Batu, Selahattin (1945). İnsan ve Sanat. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Batu, Selahattin (1949). Bursa'da Yeşiller. Ankara: Güney Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.O.
- Batu, Selahattin (1962). Rüzgârlı Su. Ankara: Dost Yay.
- Batu, Selahattin (1966). İsviçre Günleri. Ankara: Hisar Yay.
- Batu, Selahattin (2015). Bir Uzak Kıyıda. İstanbul: Artshop Yay.
- Batu, Selahattin, (Ekim 1967). "Karşıtlıklar", Varlık, S. 704, s. 4.
- Batu, Selahattin, (Kasım 1967). "Şiirsiz Dünya", Varlık, S. 706, s. 5.
- Batu, Selahattin, (Kasım 1958). "Yahya Kemal İçin", Varlık, S. 490, s. 5.
- Belge 1: Selahattin Batu'nun 12.01.1970'te Suut Kemal Yetkin'e yazdığı mektup, s. 1- 2
- Belge 2: Günler ve Düşünceler: s. 4.
- Belge 3: Günler ve Düşünceler: s. 23.
- Belge 4: Günler ve Düşünceler: s. 144.
- Çetişli, İsmail (2013). Batı Edebiyatında Edebi Akımlar, Ankara: Akçağ Yay.
- Efe, Suat (Ağustos 1973). "Selahattin Batu Bir Hümanisti", Varlık, S. 791, s. 8-9, 22.
- Goethe, Johann Wolfgang von (2015). Şiirler. (Çev. Selahattin Batu), İstanbul: Artshop Yay.
- Gözyayın. Prof. Dr. Nevzat (Nisan 2010). "Selahattin Batu", Türk Dili. C. 98, S. 700, s. 787- 792.
- İmzasız, (Şubat 1954). "Selahattin Batu Anlatıyor", Varlık, S. 403, s. 7- 8.
- Kaplan, Mehmet (1990). Cumhuriyet Devri Türk Şiiri, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Köklügiller Ahmet (düz.) (Nisan 1968). "Nasıl Yazıyorlar", Varlık, S. 716, s. 5.
- Nayır, Yaşar Nabi (Temmuz 1973). "Selahattin Batu İçin", Varlık, S. 790, s. 5.
- Necatigil, Behçet (1991). Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü, İstanbul: Varlık Yay.
- Teoman, Sabahattin (Mart 1973). "Üzüntüler Avuntular", Varlık, S. 786, s. 9.
- Tunç, Prof. M. Şekip (24 Haziran 1945). "Türkçemizde Yeni Bir Nesir Havası", Cumhuriyet, Y. 22, S. 7489, s. 2.
- Ünlü, Mahir- Özcan, Ömer (2003). 20. Yüzyıl Türk Edebiyatı (1940-1960) İkinci Bölüm, C. 3, İstanbul: İnkılap Yay.
- Yetkin, Suut Kemal (8 Haziran 1973). "Suut Kemal Yetkin Selahattin Batu'yu Anlatıyor: Selahattin Batu hak ettiği ilgiyi göremeden aramızdan ayrıldı.", Milliyet Sanat, S. 36, s. 4-5.
- Zengin, Çakır (2016). Selahattin Batu'nun Hayatı, Sanatı ve Şiirleri Üzerinde Bir İnceleme. Yüksek Lisans Tezi, Giresun: Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.